



LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Grant Arthur Gochin
Atstovaujama advokato Roko Rudzinsko
A. Mickevičiaus g. 14-2
Vilnius

2018-02-26 Nr. *55R-21*
Į 2017-11-30 Nr. 4D-2017/1-1558/3D-3511

DĖL INFORMACIJOS PATEIKIMO

Informuojame, kad 2017-11-30 Seimo kontrolieriaus prašymu pakartotinai atsakome į Jūsų skundą dėl LGGRTC rašytų pažymų apie Jono Noreikos ir Kazio Škirpos veiklą.

LGGRTC pakartotinai nesutinka su Jūsų vertinimu, kad „Centras, formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir nustatydamas tokių tyrimų metodikas ir kryptis, pažeidžia LR BK 99 str., Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių Tautų suformuotus genocido nusikaltimo sudėties aiškinimo principus“, „nevertina savanoriško prisidėjimo prie genocido kaip nusikaltimo žmogiškumui“, „Centras Išvadose dėl K. Škirpos ir J. Noreikos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais iškreipia tarptautinėje teisėje pripažįstamą genocido nusikaltimo dalyvių sąvoką“, „Centras oficialiose išvadose asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido dalyvių ratą aiškina siaurai, t.y. nustatinėja tiksliai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis, ir šią poziciją aiškiai pabrėžia“, „Centras ignoruoja likusias baustinas veikas“, „šiais teisiniais aspektais Centras asmenų elgesio nevertina“.

LGGRTC mano, kad šie vertinimai nėra pagrįsti ir neatitinka tikrovės. LGGRTC primena, kad LR Konstitucinis Teismas 2000-06-30 nutarime pabrėžė, kad „valstybės institucijos, pareigūnai turi saugoti, ginti žmogaus teises ir laisves; ypač svarbu, kad, vykdydami jiems patikėtas funkcijas, jie patys nepažeistų žmogaus teisių ir laisvių“, taigi ir vienos pagrindinių šių teisių – žmogaus nekaltumo prezumpcijos.

LGGRTC pateikia papildomus paaiškinimus dėl Jono Noreikos ir Kazio Škirpos veiklų tyrimo.

Dėl pažymos apie Joną Noreiką.

LGGRTC (toliau – Centras), tirdamas Jono Noreikos veiklą, rėmėsi visais jam pasiekiamais informacijos šaltiniais ir ją vertino pagal Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencijos dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį bei Niurnbergo tribunolo statuto nuostatas ir Jungtinių Tautų Baudžiamojo Tribunolo praktiką, aiškinančią minėtas Konvencijos nuostatas.

Tai akivaizdžiai matyti iš Centro pateiktos pažymos, kurioje neapsiribota vien konstatavimu, kad Jonas Noreika nebuvo tiesioginis genocido vykdytojas - nešaudė žmonių, bet rašoma ir apie kitą jo veiklą (žydų izoliavimą), kuri ir buvo vertinama pagal Pareiškėjo nurodytas Konvencijos ir Tribunolo suformuotus nuostatas.

Centras savo pažymoje pabrėžė, kad pagal turimus duomenis J. Noreika nėra tiesiogiai dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose ne todėl, kad Centras „asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu“, kaip neteisingai teigiama Pareiškėjo skunde, bet todėl, kad surinkti

duomenys paneigia Plungės komendantūroje dirbusio A. Pakalniškio prisiminimus, esą J. Noreika yra buvęs tiesioginis žydų masinio naikinimo operacijų dalyvis.

Centro pažymoje rašoma: „Atlikti J. Noreikos veiklos vokiečių okupacijos laikotarpiu tyrimai leidžia teigti, kad ji **negali būti vertinama vienareikšmiškai**. (...) Apibendrinant galima teigti, kad vokiečių okupacijos laikotarpiu Jonas Noreika nėra dalyvavęs žydų masinėse naikinimo operacijose Telšių ir Šiaulių apskrityse. **Tačiau okupacinei nacių valdžiai jį, kaip ir kitus lietuvių civilinės administracijos pareigūnus, pavyko įtraukti į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą.**”

Ši pastaba, išryškinta oficialiame Centro rašte, akivaizdžiai paneigia Pareiškėjo kaltinimus, neva „*Centras oficialiose išvadose asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido ratą aiškina siaurai, t.y. nustatinėja tikslai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis*“.

Centras savo pažymoje atkreipė dėmesį, kad yra rastas 1941 m. rugpjūčio 22 d. Šiaulių apskrities viršininko J. Noreikos pasirašytas raštas „Visiems Šiaulių apskrities valsčių viršaičiams ir antraeilių miestų burmistrams“, kuriame pranešama apie Šiaulių apygardos komisaro įsakymą iškelti žydus ir pusiau žydus iš valsčių ir miestelių bei apgyvendinti juos viename rajone – gete, ir kuriame nurodoma, kad žydai nuo rugpjūčio 25 iki 29 d. turi būti perkelti į Žagarės miestą.

Pažymėdamas šį faktą Centras norėjo pabrėžti, kad ši J. Noreikos veika gali patekti į Konvencijos ir Tribunolo apibrėžtas nusikalstamas veikas, tačiau atsižvelgdamas į visuotinai pripažįstamą nekaltumo prezumpcijos principą bei turimus duomenis, Centras negalėjo teigti, kad J. Noreika „tyčia sudarė tokias gyvenimo sąlygas, kuriomis buvo apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti“ žydus ar jų dalį, „tiesiogiai ir viešai kurstė genocidą“, „bendrininkavo vykdant genocidą“ ar vykdė kitas veikas, numatytas Konvencijos 2 ir 3 str. ar Niurnbergo tribunolo statute.

Centras pagal savo kompetenciją negalėjo nustatyti, ar J. Noreika tikrai pasirašė šį raštą ir ar jis „žinojo, ar turėjo žinoti apie vykdytojo tikslą sunaikinti dalį grupės“, kaip nurodoma Baudžiamojo Tribunolo praktikoje. Centras savo pažymoje nurodė šiuo požiūriu svarbią aplinkybę, t. y., kad J. Noreika nebuvo patikimas naciams žmogus: dėl vokiečių civilinės valdžios įsakymų nevykdymo ir nacių valdžiai nepalankių straipsnių 1943 m. vasario 23 d. J. Noreika buvo atleistas iš Šiaulių apskrities viršininko pareigų ir įkalintas Šiaulių kalėjime, o vėliau išvežtas į Štuthofio koncentracijos stovyklą Vokietijoje.

Rašydamas pažymą apie J. Noreiką Centras atsižvelgė (nors to ir neminėjo pažymoje), kad LR Aukščiausiasis teismas yra reabilitavęs J. Noreiką ir iki šiol nėra panaikinęs jo reabilitacijos.

Visa ši Centro pažymoje išsamiai ir plačiai išdėstytų Jono Noreikos veiklos aplinkybių visuma patvirtina, kad Centras, tirdamas Jono Noreikos veiklą ir teikdamas savo išvadas, tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus ir laikėsi genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Konvencijoje, Niurnbergo tribunolo statute ir Baudžiamojo Tribunolo praktikoje.

Dėl pažymos apie Kazį Škirpą.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, tirdamas Kazio Škirpos veiklą, rėmėsi visais jam pasiekiamais informacijos šaltiniais ir ją vertino pagal Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencijos dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį bei Niurnbergo tribunolo statuto nuostatas ir Jungtinių Tautų Baudžiamojo Tribunolo praktiką, aiškinančią minėtas Konvencijos nuostatas.

Tai akivaizdžiai matyti iš Centro pažymos, kurioje atkreipiamas dėmesys į K. Škirpos veiklą, kuri ir buvo vertinama pagal Pareiškėjo nurodytas Konvencijos ir Tribunolo suformuotas nuostatas: „**K. Škirpos ir Berlyno LAF veikloje antisemitizmas buvo iškeltas į politinį lygmenį ir tai galėjo paskatinti dalį Lietuvos gyventojų įsitraukti į Holokaustą.**“

Šioje pažymoje išryškinta Kazio Škirpos veika patvirtina, kad Centras ją vertino atsižvelgdamas į JT Konvencijos nuostatas ir Baudžiamojo Tribunolo taikomą praktiką ir akivaizdžiai paneigia Pareiškėjo kaltinimus, neva „*Centras oficialiose išvadose asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido ratą aiškina siaurai, t. y. nustatinėja tikslai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis*“.

Pažymėdamas tą faktą Centras norėjo pabrėžti, kad ši K. Škirpos veika gali patekti į Konvencijos ir Tribunolo apibrėžtas nusikalstamas veikas, tačiau atsižvelgdamas į visuotinai pripažįstamą nekaltumo prezumpcijos principą, ir turimus duomenis, Centras negalėjo teigti, kad K. Škirpa „tyčia sudarė tokias gyvenimo sąlygas, kuriomis buvo apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį“, „tiesiogiai ir viešai kurstė genocidą“, „bendrininkavo vykdant genocidą“ ar vykdė kitas veikas, numatytas Konvencijos 2 ir 3 str.

Pagal turimą informaciją ir savo kompetenciją Centras taip pat negalėjo teigti, kad K. Škirpa „žinojo ar turėjo žinoti apie vykdytojo tikslą sunaikinti dalį grupės“, kaip nurodoma Baudžiamojo Tribunolo praktikoje. Centras savo pažymoje nurodė šiuo požiūriu svarbias aplinkybes: išanalizavus Berlyno LAF organizacijos parengtuose tekstuose sutinkamus antisemitinius teiginius, galima tvirtinti, kad jos nariai „žydų problemą“ siūlė spręsti ne genocido, o išvaymo iš Lietuvos būdu, taip pat pažymėjo, kad karo išvakarėse Berlyno LAF nariai neturėjo jokios informacijos apie tai, kad naciai planuoja visiškai išžudyti žydus, o pats K. Škirpa nebuvo naciams patikimas žmogus - Laikinajai Vyriausybei paskelbus atkuriant Lietuvos nepriklausomybę gestapas Kaziui Škirpai skyrė namų areštą.

Rašydamas pažymą apie K. Škirpą Centras atsižvelgė ir į šalutines aplinkybes, kurių nepaminėjo toje pažymoje - dėl galimų panašių nusikalstamų veikų, apibrėžtų Konvencijoje ir Statute, įtariamo Lietuvos laikinosios vyriausybės vadovo Juozo Brazaičio - Ambrazevičiaus, šias pareigas perėmusio areštavus K. Škirpą, veikla 1974 metais buvo išsamiai tirta JAV Kongrese ir JAV Imigracijos ir natūralizacijos tarnyboje, ir J. Ambrazevičius - Brazaitis buvo visiškai išteisintas. Pats K. Škirpa paskutinius savo 30 gyvenimo metų praleido JAV (mirė 1979 m.) nesulaukęs jokių kaltinimų iš JAV administracijos ar teisėsaugos, kuri, kaip jau minėta, aktyviai ieškojo genocido nusikaltimus vykdžiusių asmenų ir tyrė Lietuvos laikinosios Vyriausybės veiklą.

Visa ši Centro pažymoje išsamiai ir plačiai išdėstyta Kazio Škirpos veiklos aplinkybių visuma patvirtina, kad Centras, tirdamas K. Škirpos veiklą ir teikdamas savo išvadą, tinkamai taikė Konvencijos reikalavimus ir laikėsi genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijų, suformuotų Konvencijoje, Niurnbergo tribunolo statute ir Baudžiamojo Tribunolo praktikoje.

Generalinė direktorė

Teresė Birutė Burauskaitė

Arūnas Bubnys, tel. (8~5) 266 1521, el. p. arunas.bubnys@genocid.lt

Dalius Egidijus Stancikas, tel. (8~5) 275 1266, el. p. dalius.stancikas@genocid.lt